

MENN OG HUSARBEID

Fra svarene på NEGs spørreliste nr. 197

Anne Moestue

Julehilsen 2003

Omslag og layout: Eli Irene Johnsen Chang, NEG
Omslagstegning: Anne Moestue
Trykt ved Universitetet i Oslo
ISBN 82-91161-29-1

Menn og husarbeid

Menn og husarbeid. Det er tittelen på den spørrelisten vi sendte dere i juni i år. Vi har spekulert litt på hvilke tanker en slik tittel rent umiddelbart vekker. Ligger det allerede noen premisser i sammenstillingen av ordene menn og husarbeid – noen kulturelle tankeklisjeer, noen fordommer, noen forventninger? Ligger det an til en god porsjon ”elendighetsskildringer” fra kvinner – i alle aldre? Noe vet vi jo er bra, nemlig at unge menn av i dag deltar i husarbeid og barne-
stell på en helt annen måte enn sine fedre og bestefedre. Men hva ventet vi oss
ellers av svarene – og fikk vi som forventet?

I ingressen til spørrelisten skrev vi følgende:

*Forskningslitteratur og statistikk viser at det i løpet av 1900-tallet har skjedd store forandringer når det gjelder menn og husarbeid. NEG har tidligere sendt ut flere lister som handler om arbeidsdeling og arbeid i hjemmet. Denne gangen har vi laget en liste som retter seg spesielt mot hva **menn** gjør. Spørsmålene i listen er ordnet slik at du kan fortelle om hvordan det var i din barndom, i ditt eget voksne liv og hvordan unge menn du kjenner tar del i husarbeide i dag. I denne listen tar vi med husstell, barnestell og matstell. Mange regner reparasjoner i hjemmet som husarbeid, men dette vil vi komme tilbake til i en egen liste. Vi har laget tre stikkordslister. Ta de stikkordene du trenger til hjelp når du svarer på spørsmålene og fortell ut fra egne erfaringer. Det er viktig at både menn og kvinner sender inn svar.*

Ved første gjennomlesning av svarene så vi klart at ”stikkordlistene” gav en blandet erfaring. Først og fremst bidro de til å ensrette tankegangen hos de som svarte. Dette kan ha positive sider: det at det konkret vises til særskilte arbeidsoppgaver gjør svarene sammenlignbare når det gjelder i hvilken grad menn deltok og deltar i de enkelte gjøremålene. ”Alle” skaffer ved, ”de fleste” tømmer aske, ”noen” tømmer søppel, ”nesten ingen” steller klær og ”ingen” triller barnevogn.

Den negative siden ved denne måten å spørre på – og ensrettingen det fører til – er at vi i mange tilfeller går glipp av de frie, selvstendige, personlige fortellingene som våre medarbeidere er så gode på!

”Som man roper i skogen får man svar”, heter det – og det har vi i spørrelistebransjen mang en gang brukt som motto for våre diskusjonsmøter. Og her – i spørrelisten om menn og husarbeid – ”ropte” vi kanskje ikke på den mest ideelle måten. Dere har svart meget bra, og meget konkret ut fra våre spørsmål og temaene som dere fikk presentert. Det var oss selv vi i første omgang ikke var fornøyde med.

Men så er det ofte slik, at når vi leser spørrelistesvar grundig, langsomt og mer inngående – ja så ”åpner” tekstene seg på en måte. Og det syns vi at vi har opplevd svært klart i dette tilfellet: Svarene ”vider seg ut” ved nærmere bekjentskap.

Ann Helene har nettopp skrevet ned noen kloke ord i en artikkel som skal trykkes i en bok som NEG planlegger å gi ut. Hun skriver blant annet:

Et kildemateriale som er samlet inn med egne erfaringer og subjektive beskrivelser som det bærende elementet, får en annen karakter enn et materiale som er samlet inn som historisk dokumentasjon. Det gjelder både et muntlig intervjumateriale opptatt ved hjelp av båndopptaker, og et skriftlig materiale i form av svar på spørrelister. I stedet for å stille spørsmål om kildene forteller en objektiv sannhet som kan etterprøves via historiske eller sosiologiske kilder, må spørsmålene i større grad dreie seg om hvilke perspektiver og holdninger som kommer til syne i svarmaterialet. For det muntlige intervjuets vedkommende, må forskerens og intervjuobjektets rolle underkastes analyse for å trenge inn i dialogens mange aspekter. For spørrelistematerialets vedkommende, er det viktig å se like nøye på spørsmålene som på svarene og på den rollen medarbeideren har i prosessen.

På mange måter må svarene underkastes analyse som om det er en tekst. Hva slags betydning kan for eksempel ligge i valget av ord? Hvilke assosiasjoner får den som svarer underveis, og hvor peker assosiasjonene hen? Å ta hensyn til slike elementer i svarene kan åpne for overraskende perspektiver.

Noe som slår oss er at svarene ikke bare handler om hva menn gjorde før – og hva de gjør nå; hva de kan og vil, gjør og ikke gjør. På mange måter har disse svarene i større grad enn vanlig et selvbiografisk preg. De forteller om livsløp – de har et livstidsperspektiv som går fra barndom – til voksenliv og yrkesliv. Mange som skriver er i dag pensjonister og de fleste svarene inneholder også beretninger om de som er unge i dag.

I årets Julehilsen har vi derfor valgt å presentere en del hele, og en del nesten hele spørrelistesvar. Det er nemlig gjennom den enkeltes hele beretning at vi får anledning til ”å gå inn i tekstene” og lytte til det som ligger under de konkrete opplysningene vi får. Og inni teksten ligger kvinner og menns fortellinger om seg selv – og om hverandre. Her ligger fortellinger om fellesskap og motsetninger, om fortids trygghet og fremtidens utrygghet. Her ligger betraktninger omkring livsmønster i endring, om kjernefamiliens utsatte plass i en moderne tid, om generasjonskløften. Her finnes mye livsvisdom og refleksjoner av moralsk art og tanker om rettferdighet, omsorg og plikt.

Spennende er det også å se hvordan de enkelte svarene har hver sin ”stemning”: Ordvalg, billedbruk og fortellerstil er elementer som i høy grad er med på å gi svarene en kildeverdi som strekker seg langt utover den konkrete informasjonen de gir.

Det er hittil kommet inn 72 svar på denne spørrelisten. Drøyt 2/3 av dem er skrevet av kvinner. Dette preger selvsagt materialet som helhet. Kvinnene er på ”hjemmebane” i huset, og de skal berette om en utvikling mot menns inntreden på denne arenaen. Det gjør de med alt fra stor saklighet, følelser, varme og ansvarlighet, til glødende temperament. Mennes svar er gjennomgående mer ”lavmælte”, mer konkrete, mindre emosjonelle. Her er færre karakteriserende adjektiver! Det vil være en spennende oppgave å lese kvinners og menns svar på denne spørrelisten opp mot hverandre.

Men enigheten er stor om de faktiske forhold, blant annet om skammen. Skammen som arbeidsdelingens grensevakt:

”Far vaska nok opp annahver dag i tømmerkoia hvor han lå hele veka, men aldri heime. Oppvask var kvinnfolkarbeid. Om noen så en gift mann vaske opp ville det vært holdt for en raritet og det ville ha gått over hele bygda. – Og da sto ’n å vaska opp! Jeg tror aldri noen alminnelige mannfolk vaska et golv. Om de så gjorde måtte det være bak stengte dører. Det var i det hele tatt skammelig for en mann å gjøre husarbeid. Da var han en dott, og han ble snakka om i grenda. – Nei, han må visst gjøre både det ene og det andre i huset! Folk har sett ’n vaske golvet!”

”Eldste bror min kan eg hugsa vaska opp etter middagen men han lika ikkje at kven som helst såg det.”

"Min mormor syntest det var hårreisende og fornedrende for en mann å skifte bleier og syntest barnemoren var utidig som krevde dette. I dag er dette akseptert. Men fortsatt skuler mange på en mann som er hjemmeværende med barn, og lurert på om det er noe galt med ham."

"Angående mannfolk- og kvinnearbeid så var det slik at kvinner godt kunne gjøre allslags mannfolkarbeid. Men aldri motsatt, det var skam for en mann å gjøre kvinnearbeid. Jeg blir så opprørt når jeg tenker på det nå! Mine brødre måtte hvile og ha fred om kveldene, mens vi jentene laget mat og vasket opp og gikk i fjøsen for å stelle dyrene."

Om skammen var til stede ved mange gjøremål så var det likevel BARNEVOGNEN som var selve hoved-symbolet på det umulige:

"Eg kan hugse at eg så naboen ute med barnevogn på søndag, eg hadde desperat ynskje om avlastning, så eg tenkte kor godt det ville vere å få kvile ei lita stund, men det var utenkeleg for min mann å trille barnevogn."

"Det var helt vanlig at menn holdtes borte fra husarbeid. Det var flaut å la en mann gjøre noe i huset. De skulle oppvartes, – sette frem mat tel dem osv. Mannfolk skulle ikke trille på barnevogn, da ville de blitt utledd. Personlig synes jeg enda at det er dumt å se menn med barnevogn."

"I vår tid var det utenkelig å se en mann trille barnevogn, langt mindre skifte bleier på et barn."

"Min eldste søsters mann var meget flink å hjelpe til med allslags husarbeide. Vasking, matlaging og det som var. Vi var vant til å se det, så vi reagerte ikke negativt, men å kjøre barnevogn, det gjorde han ikke!"

"En mann kunne gå sammen med kona som trilla barnevogn, han kunne kanskje hjelpe til opp en bakke eller over en sølepytt. Et par unge og nygifte i nabolaget satte nesten grenda ende ved å trille den førstfødte etter bygdeveien – uten at kona var med. Det var selvfølgelig bare et dristig påfunn, omtrent som å gå i dameklær gjennom bygda. I flere år snakka folk om det."

Forleden dag hørte jeg min datter og hennes venninner more seg over sine menn når de trillet barnevogn. Dette er vel og merke meget moderne unge menn, som deltar i alt i huset. De unge mødrene påpekte at når jenter triller barnevogn sky-

ver de godt og kraftig rett frem med begge hendene på håndtaket. Gutta, derimot, de holder en hånd i lomma – en på håndtaket, og labber sånn ”lett henslengt”. Samtlige av disse unge mennene er kjempestolte der de går med sine små. Men det er faktisk noe med kroppsspråket...!

Hele svarmaterialelet vårt forteller om en utvikling mot større deltakelse fra menns side. ”Skammen” er nærmest borte. I løpet av de siste generasjonene har dette skjedd, i sammenheng med endret samfunnsstruktur, kvinners deltakelse i arbeid utenfor hjemmet, og lignende. Men også i den enkeltes livsløp ser vi det. Skamfølelsen slipper taket. Husarbeidet blir noe menn er stolte over å mestre.

”I dag er vi pensjonistar, og no gjer han ofte meir i huset enn meg. Han kokar, vaskar golv, vaskar opp gryter og slikt som ikkje går i maskinen. Men når vi er på hytta er han fri. Eg har aldri pressa mannen min til å gjere ting i huset, men i dag gjer han det av fri vilje, og så skryter eg av han, så får han lyst til å gjere det ein gong til. Litt friheit gjer godt.”

”Da jeg fikk dette brevet, sa jeg spøkefullt til min mann at nå ble det fort gjort å svare. Hva er temaet nå, lurte han på. Jo, det var om menns husarbeide, svarte jeg. Han kastet et sint blick på meg, fnyste og gikk! Men jeg går i gang for det dreide seg om mer enn bare han og hans innsats i vårt hjem.”

”Jeg må jo også legge til at han har blitt mye bedre til det meste som bestefar. Han passer barnebarn, bytter bleier, varmer mat, lager grøt, mater, tar kveldsstell og legging med lesestund. Kort sagt, han stiller opp på det meste. Men oppvaskmaskin, vaskemaskin og gryter, kjeler og panner ligger han langt unna.”

”Er det ikke flott hvordan unge menn er i dag? Alle unge menn jeg kjenner er akkurat like flinke som min sønn. Jeg er imponert! De har i alle fall ikke gått i sine fedres fotspor. Antagelig er det tiden som har forandret seg... og tenk, jeg synes det er godt å se.”

”Jeg misunner dagens unge. De får et mye bedre og tettere forhold til barna. Jeg gremmer meg over at jeg ikke var mer opptatt av egne barn og alt stellet. Men hadde jeg det gjort ville slekt, naboer, hele bygda trodd jeg var tullete.”

"Ja slik var det den gang. Likestilling var et ukjent begrep. Godt at det ble en forandring på det området. Og ære være alle foregangskvinner, de har ikke hatt en lett oppgave! Vi "oldiser" har så lett for å mene at alt var så mye bedre "før i tida", men det stemmer ikke alltid!"

"...gode råd er ikke lett å gi. Først som godt voksen ser en hvor ofte en selv feilet eller brukte tid på mindre viktige ting enn samvær med barna, men det er merkelig at nå når en har fått så mye livsvisdom, så skal vi ikke oppdra noen mer. Nå sitter vi med erfaring, men ingen er interessert i det! Livet er merkelig slik. Men det er nå sånn det er innrettet."

Men hver medalje har en bakside, og det gjelder også likestilling og arbeidsdeling. Karakteristisk nok er det oftest kvinnene som målbærer den. Kritikken inneholder elementer av forsvar for egne prioriteringer gjennom livet, og av ulik oppfatning av rettferdighet og omtanke.

"Eg synes det er fint å oppleve det ansvar menn tek i dag. Men når kona er heimeverande er det ikkje rett at mannen skal gjere like mykje heime. Damene er ofte krevende og egoistiske i den nye generasjon. Det er lite av glede over å gjøre noko for den andre part. Det saknar eg. Dei "dullar" ikkje med mennene slik som vi gjorde i vår tid. Men kanskje har dei heller ikkje glede ved å gi, yte til fellesskapet. Det er ved å gi at man får. I dag er unge damer mer opptekne av sine rettar enn av sine plikter. Kanskje er det grunn til oftare skilsmisse, dei er misfornøgte i staden for å tenkje: Kva kan eg gjere for at vi kan få det betre? Dette var litt filosofi frå ei gammal bondekone som er fornøgd med livet og har det strålende som pensjonist."

"Men min mening er at far ikke må bli overbelastet med arbeid når han kommer hjem. I noen tilfeller legger damene alt på mannen og selv fær de ut for å koble av. Det kan bli skjebnesvangert og han kan bli lei og gå fra alt – så det ender opp i skilsmisse."

"Men, av og til synes jeg det er i meste lagt. Vist en mor er heime med barnet, og far kommer trett heim fra arbeidet. Ja da synes jeg han burde spares litt."

"Når hun som aldrende bestemor besøkte en av oss nyetablert døtrene, formante hun oss hele tida at vi måtte få ungene til å være stille så "mannen i huset" fikk kvile middag."

"Men jeg har inntrykk av at fruene helst vil slippe å gjøre noe."

"Men mor presiserte alltid at mannfolkene måtte holde seg vekk fra fjøsen, for dyrene ble så urolige, de var ikke vant til de grove stemmene."

Som nevnt ovenfor tror vi at man gjennom å studere disse spørrelistesvarene ut fra tekst-analytiske innfallsvinkler, kan utvinne et vell av interessant informasjon i tillegg til kunnskap om menns huslige tilbøyeligheter. Ordvalg, billedbruk, språk og stilelementer i tekstene forteller mye. I noen av svarene ser vi hvordan forfatteren virkelig "gir gass" for sitt temperament og sine synspunkter – vi får tekster med høy temperatur!

"Jeg er lut lei av likestilling! Jeg hater skilsmisser. Mor skal være hjemme. Det er synd på ungdommen."

"Det var før likestillingi var oppfunnen, før heimane og samfunnet var meir og minder øydelagt, før alt vart eit rot og kaos. Likestillingi hev feia som ein svartedaude over landet."

"Hva voksne menn gjorde i min barndom? INGEN TING SOM HELST! Jeg har tenkt og tenkt, men kommer ikke på noe."

Denne kvinnen har sendt oss en lang beretning om sitt liv fra barndommen og gjennom 2 ekteskap frem til sitt nåværende liv som enslig – og bestemor. Livets tilskikkelser er skildret med styrke og temperament, med ironi, galgenhumor, og ikke så rent lite raseri:

*"Jeg har et utklipp på veggen hvor det står: **Late menn gjør kvinner syke** og det har begge guttene lurt på hva egentlig betyr! Da har denne mormoren som ikke oppfører seg som en mormor, forsøkt å gi dem klarhet i det. Er det håp for fremtiden, tro? Hvem vet – den som lever, får se. Hilsen fra en gammel 2 ganger skilt, til dels mannehater etter hvert."*

Så får vi i rettferdighetens navn – før vi overlater ordet til 7 menn og 8 kvinner sitere en kvinne til, - en som også har sendt inn enn tekst preget av vidd, humor og karakter. Hun sier som så:

"Han handler inn og lager mat hver dag. Deilig mat. Spennende ting som aldri kan gjentas. Han virkelig kan mat. Det han kan få ut av et tilsynelatende tomt kjøleskap, stiller Jesus med sine fisk og brød helt i skyggen."

Matlaging er en stor del av husarbeid. Spesielt da ungene var små, i barnehagen, var det deilig å komme hjem og bare vente på at far kom og laga oss mat. Jeg synes jeg er heldig!"

Mann, f. 1919:

Menn og husarbeid

Når jeg ser spørrelista som er benevnt: Husstell, blir jeg klar over hvor lenge jeg har levd og hvor mye som er nytt og forandra siden min barndom. På småbruket ved Lågen hvor jeg vokste opp omkring 1930 som en av ti unger, hadde vi forundra oss storlig over ei slik liste.

Rydding: Det eneste jeg kan erindre at far gjorde var å sette bort sine støvler og henge opp sitt våte tøy når han kom fra skauen.

Oppvask: Slikt var mors eller mine søstrers jobb. Far vaska nok opp annahver dag i tømmerkoia hvor han lå hele veka, men aldri heime. Oppvask var kvinnfolkarbeid. Om noen så en gift mann vaske opp ville det vært holdt for en raritet og det ville ha gått over hele bygda. – Og da sto'n å vaska opp!

Vinduspuss, støvsuging, golvvask, støvtørring: Vinduene ble vaska av mor en sjelden gang. Støv eksisterte, men ikke støvsuger. Å vaske et golv og tørke støv med fille var skammelig for en mann.

Vask av bad og do: Bad hadde vi ikke, utedoen lå i uthuset og den ble faktisk vaska engang i blant. Jeg kan ennå kjenne grønnsåpelukta som for ei kort tid overdøyvde den lukta som hørte til et slikt sted.

Puss av sølv, messing, kobber: Jeg kan huske at vi en sjelden gang hadde "Blue Star", et slags pussemiddel i huset. Jeg regner med at mor pussa de tre sølvskjene vi hadde, og kanskje en lysestake i messing.

Klesvask: Kvinnfolkarbeid.

Stryking og pressing: Det var noe vi gutter gjorde sjøl når vi ble så gamle at vi brydde oss om strøkne skjorter og skarp buksepress.

Tømming av søppel og aske: Det var stort sett kvinnfolks jobb.

Arbeid med ved og ovner: Fyring var mors jobb. Far ordna til ved og han bar ofte veden inn. I motsetning til mange andre småbrukerkoner var det sjelden mor måtte hogge ved.

Barnestell: Far var glad i barn og uhyre tålmodig. Han kunne la dem klyve over seg og viste stor overbærenhet. Men han tok lite del i det daglige stell. Og da det mest var han som handla inn kjøpte han ofte klær til barna, særlig for de litt eldre.

Lek: Det var noe vi greide sjøl.

Turer: Det forekom at far tok oss litt større med på tur i skogen på søndag. Hele familien kunne dra på båttur på Lågen om sommeren. Det var høydepunkter. Oppdragelse og refs: Mange overlot dette til kona i huset, men far var nøye med å lære oss hva som var rett. I blant refsa han oss, men la aldri hånd på noen. Bortsett fra et knips i skallen som kjentes helt inne i sjela. En ørefik fra mor hadde ikke slik virkning.

Hobbyer: Far var interessert i hva vi drev med. Han kunne hjelpe til å gi råd.

Foreldremøter: Alt som hadde med skolen å gjøre lå til kvinnfolk i min oppvekst. De fulgte barna når de begynte skolen, og det var helst de som var med på sammenkomstene, som juletreff og 17. mai. De få gangene far ble med står fram i en egen glans. Vi syntes han var så flott og stilig i forhold til andres fedre.

Matstell

Handle mat: Vi hadde nokså lang vei til butikken og det ble mest far som for på sykkel for å handle inn.

Lage mat: Far var brukbar i matstell da han laget sin egen mat når han lå borte på skogsarbeid. Knep det kunne han lage mat heime også, men ellers mente han det var kvinnfolks sak.

Barndom: Når jeg ser tilbake på forholdet kvinne og manns arbeid, forekommer det meg tungvint. Far lærte aldri å melke. Når mor lå i barsel eller en sjelden gang var syk, måtte vi få hjelp utenfra, nabokona, ei tante eller et anna menneske. Det var mye i et hjem som mannen så avgjort ikke kunne gjøre. Jeg tror aldri noen alminnelige mannfolk vaska et golv. Om de så gjorde måtte det være bak stengte dører. Det var i det hele tatt skammelig for en mann å gjøre husar-

beid. Da var han en dott, og han ble snakka om i grenda. – Nei, han må visst gjøre både det ene og det andre i huset! Folk har sett'n vaske golvet!

Jenter flest hadde plikter i huset, eller de tok dem på seg uten videre. Guttene var nærmest freda, og sjølsagt gjorde de minst mulig.

Voksent liv, eget hjem

Da jeg stifta familie midt i 1950-åra var ting i ferd med å skje. De eldre så det som en revolusjon når mannen på småbruket en og anna gang stelte fjøset eller lagde mat.

En mann kunne gå sammen med kona som trilla barnevogn, han kunne kanskje hjelpe til opp en bakke eller over en sølepytt. Et par unge og nygifte i nabolaget satte nesten grenda ende ved å trille den førstfødte etter bygdeveien – uten at kona var med. Det var selvfølgelig bare et dristig påfunn, omtrent som å gå i dameklær gjennom bygda. I flere år snakka folk om det.

Jeg hadde fortsatt bastante meninger om arbeidsfordelingen i et hjem. Men jeg hadde mer enn ti år bak meg i matstell og vask til sjøs. Knep det var det naturlig at jeg trådte til. Jeg skal ikke skryte av meg sjøl, men da min kone var en del syk ble det til at jeg overtok noe av husstellet i perioder. – Hun er vel heldig som har en mann som kan stelle huset, het det.

Men fortsatt var fordelingen skjev. Det så forresten ut til at mange kvinner elsket å dulle for mannen. – Nei, nå må jeg heim å sette fram mat til Karl!

På spørsmål om ikke mannen kunne ordne seg ei brødiskive sjøl, lød svaret med en slags stolthet. – Å nei, han sulter ved siden av brødboksen, han!

Den oppvoksende slekt

Hele mitt liv har jeg bodd i den samme grenda og kjent tre generasjoner. Det var først med den som ble født omkring 1960 at ting begynte å skje. Det hadde selvsagt å gjøre med at de fleste kvinner gikk ut i arbeidslivet. Vi har sønn og svigersønn som finner det helt naturlig å stelle unger, stelle mat, vaske og rydde. De frakter og henter unger, er opptatt av deres hobbyer og følger med på skolegangen. Jeg misunner dagens unge. De får et mye bedre og tettere forhold til barna. Jeg gremmer meg over at jeg ikke var mer opptatt av egne barn og alt stellet. Men hadde jeg det gjort ville slekt, naboer, hele bygda trodd jeg var tullete.

Mann, f. 1916:

Eg er fødd i 1916. Hugsar lite frå dei fyrste leveåra mine. Då eg var 6 ½ år miste far min livet på sjøen på hommarfeske. Eg trur ikkje far min gjorde mykje husarbeid. Han stod tidleg opp og reiste på sjøen eller anna arbeid. Eldste bror min kan eg hugsa vaska opp etter middagen men han lika ikkje at kven som helst såg det. Eg var og med og vaska opp.

Stryking og pressing av dressar var det mykje av der det var ungdomar som vilde vera fine laurdagskvelden. Både av stryking og damping av dressar vart det god lugt i huset. Ungdomane hjå oss dampa dressane sine sjølv.

Golvvask var det ikkje mange mannfolk som gjorde i min oppvekst eller seinare i livet.

Mann, f. 1920:

Min heim var eit småbruk der me vart kjend med det meste av gardsarbeid, praktisk arbeid. Her vaks eg opp og hadde då Far. Han var sløydlærer all si tid og dreiv småbruket som attårarbeid. Så hadde eg Mor, og ho var heldigvis berre Mor. Far var burte frå heimen mykje om vinteren, skuleåret, så det var Mor som vart det faste, stødige punkt i heimen. Ho fekk det meste av ansvaret for oppseiding av oss borni, me vart etterkvart 3 brør og 2 systre.

Ja kva gjorde vaksne menn i huset i min barndom. Eg kan ikkje minnst at Far tok so mykje aktivt del i i noko av det som er nemnt under avsnittet Husstell. Arbeid med og sut for ved var nok hans del og elles ansvaret for at alle omnar, fyrstader var i fullgod stand. Elles so hjalp han Mor med mangt og mykje av det førefallande arbeidet, so langt det høvde for han og tidi strakk til. Han var oppriktig glad i kona si, og gjorde det han kunne for å letta arbeidet hennar. Han kjøpte ymse hjelpemidar/utstyr til heimen.

Når det kjem til barnestell – det meste fall på Mor. Men Far hadde omsut for oss, og han støtta Mor så langt han kunne. Han ville me skulle ha gode både klær og sko og kjøpte inn mykje av dette. Mor hadde god hjelp av Bestefar og Bestemor, særleg sistnemnde. Som små hadde me mange gode stunder i stova deira.

Til vanleg hadde ikkje mennene noko med klævask, stryking og pressing av klær, eller vøling, stopping og liknande. Men korkje Far eller Bestefar var vanhjelpne om ein knapp datt av buksa eller trøya. Dei kunne handtera nål og tråd. Bestefar var sikkert flink med ymse husarbeid. Han hadde i mange år sigla på

kysten, som jakteskippar og måtte ha sut for alt dei trong, både av mat, klæ og utstyr. Men han var ein gamal mann i min barndom, 80 år, døydde 86 år gamal.

Far var heller ikkje ukjend med vedlikehald av sko. Han kunne sy med bekatråd og lappa pluggasko. Det fekk eg og læra, slå plugg i solane, skobotnen.

På gardane her trur eg arbeidsdelinga var mykje lik. Alle hjelptes åt med alt, men mannen hadde største og meste ansvaret for arbeidet ute, husmori hadde det som var innan huset. Slik var det og for oss borni, gutane var mest til hjelp i utearbeidet, gjentene var meir til hjelp for Mor, i huset. Slik hadde det alltid vore og det fall heilt naturleg. Det var før likestillingi var oppfunnen, før heimane og samfunnet vart meir og minder øydelagt, før alt vart eit rot og kaos.

Mitt liv hev halde fram i barneheimen. Her hev eg og min huslyd hatt vår heim, og livet hev halde fram noko i same leid.

Kona hev alltid vore det faste i heimen, og soleis fenge mykje av ansvaret for vår vesle huslyd. Me vart ikkje so mange, fekk ein gut og ei gjenta. Vår andre gut misste me som liten.

Småbruket er ikkje noko å leva av, og eg måtte søkja arbeid utanom. Eg var mykje borte frå heimen. (...) Resultatet var då at mi deltaking i det vanlege, daglege husarbeidet vart vanskeleg og helst minimalt. Men de skjønar sikkert at når det mykje av året vert ei arbeidstid ute, 10 til 12 timar kvar dag, då strekk ein ikkje til stort meir. Dette endra seg noko då eg byrja i banken, fekk ordna, fast arbeidstid, og det vart endå eit nytt liv då eg vart pensjonist. Men eg er ikkje heilt næming, ukjend med det som er opprekna under punktet Husstell. Eg hev vore innom, meir og minder, alle postar, svært lite klævask og stryking. Det vesle som hev falle på meg, mest i seinare år, eg hev overteke bering av dei vas-ka klæde, og hengjer dei til turk. Passar og på å ta dei inn når dei er turre. Mi kjære er diverre mindre flakkfør.

Pressing av egne bukser er eg ikkje framand for. Tømming av søppel, oska har eg alltid hatt arbeidet med. Eg hev lenge arbeidt med å omlaga (kompost) avfall til god jord. Jord er noko det sjelden vert for mykje av. God jord vert det, potetene vert gode og store, rekorden i 2002 var ei potet på 550 gram.

Arbeid med ved og sut for nok ved, hev falle på meg frå eg var ung.

Barnestellet var det nok kona som fekk tyngdi av. Men eg var ikkje heilt utanom, prøvde litt av kvart, som ein sidemann på ei varevogn.

Eit arbeid som mannen har hatt i alle år er: reida opp si eiga seng. Hev alle dagar hatt godt sovehjarta, men sengi må vera god, skikkeleg oppreidd. Det hev gjenge fint, aldri noko usemje der. Smilte damene no, skal tru?

Dette er noen utdrag av en lang og bred fortelling, et nydelig, varmt og detaljert spørrelistesvar fra en av NEGs eldste og mest trofaste skrivere. Her ligger heller aldri smilet langt borte, her er en historie som illustrerer hvor dårlig det kunne gå for enkelte mannfolk når de plutselig ble henvist til å greie seg sjøl:

Dei fortel om gamle Tron Botnen. Han koka ei stor gryta med graut, den var nok til mange dagar. Tilslutt vart den noko gamal og hard. Ein kveld skulle han prøva eta siste rest. Han sette fram eit glas, var i skåpet etter ein dram. Den skulle han få til løn når grauten var eten. Då siste tugga gjekk ned halsen, tok han drammen, sette den inn i skåpet igjen og sa: No lurte eg deg godt, Trond!

Mange av våre medarbeidere skriver ned tanker og refleksjoner på slutten av sine spørrelistesvar. Temaet denne gang innbyr til det. Verden forandres og det har stor innvirkning på i den lille byggesteinen som familien utgjør i samfunnet. Vår venn fra Hardanger av slutter sin beretning med følgende refleksjoner:

Hev dette vorte noko opplysande om mannen sine gjeremål i heimen, ja sei det. Hev prøvt å peikt litt på korleis det hev vore og er i min heim. I andre heimar er det nok i dag, i dei fleste høve, mangt som er onnorleis.

Likestillingi hev feia som ein svartedaude over landet, og ombudet hev gjort sitt beste for å øydeleggja ein naturleg framvokster, både i heimen, i lag og organisasjoner.

Det er heilt i orden at mannen tek del i arbeidet i huset og heimen. Kan ikkje koma noko meir inn på det her, det vert for mykje skrivning.

Men det er ein ting mannen ikkje er skapt til. Det å vera Mor. Det er vel heller ikkje noko anna som hev lide og tapt meir i likestillingi enn Morsrolla. Mor, det er ei nådegåva, ingenting anna kan oppfylla, erstatta den. Me kan øydeleggja gåva, og det hev me langt på veg gjort. Og fylgjene, ja dei ser me i dag. Tusenvis av ruinerte og oppløyste heimar. Store flokkar av rotlaus ungdom som vand-

rar frå eine rusmidelet til det andre. For mange vert det år etter år innanfor murane, eller problemi vert løyste ved å ta eige liv.

Eg hev mange gonger tenkt ålvorleg, kva er det som feilar det norske folk, det ser ut til at dei ikkje ser galskapen. Stakkars unge.

Mannen må vera mann, kvinna må vera kvinna. Dei er skapte til kvar si oppgåva, dei er og skapte til å vera saman, og hjelpa kvarandre med å løysa oppgåvene. Det er stor skilnad på unge menn i min ungdom, og dei unge i dag når det gjeld å ta del i arbeidet i hus og heim. Men det plagar eg tankane svært lite med. Kvar får ordna seg som dei finn det best.

Eg hev livt mitt liv, etterkvart eit langt liv. Og med tidi samla ein god del røynsla og livsvisdom. Men det høver sikkert ikkje den unge slekt i dag, so eg får stå imot freistingi til å strøy ut gode råd.. Kan gjerne ta med noko lite, det er like mykje frå mi kjære. Ho putla i yngre år med porselensmåling. Ho laga mellom anna ei tavle som heng ved inngangsdøri vår. Kvar gong ein gjeng ut eller inn, vert ein minna om desse visdomsordi:

”Lat kjærleik stå ved roret, kvar dag i stort og smått. Når Gud får føra ordet, då veit me det går godt.” I tillegg: Lat dei unge læra dei 10 bodord, og læra å leva etter dei.

Sikraste vegen til eit lukkeleg, harmonisk samfunn.

Mann, f. 1920:

Jeg er vokst opp på en gård (...) Foruten foreldre var vi en datter og 4 sønner (...)

Vi gutter deltok i gårdsarbeidet ute, lite eller ingenting i huset, assisterte noe ved veving. Det var min mor som vevet tøy og filleryer. Blant de voksne var det tydelig skille mellom ”mannfolkarbeid” og ”kvinnefolkarbeid”.

Voksent liv, eget hjem

Det var ikke vanlig at mennene deltok i barnestellet. Min kone var som regel hjemmearbeidende. Vi bodde i Nordland. Jeg hjalp til med å henge opp tøy og liknende. Det ble lagt merke til som ”uvanlig” i tiden omkring 1950. Matlaging deltok jeg som regel ikke i.

Vi har prøvd å gi sønnene de samme pliktene som våre døtre. Det har vært hos oss som ellers i samfund og arbeidsliv, at innsatsen den enkelte gjør er avhengig av vedkommende selv. Man er flink til å definere sine arbeidsoppgaver slik at det passer en selv. Som barn måtte vi for eksempel selv plukke bær i have og skog, det gjør få nå (ca. 2000). Synet på menn og husarbeid har endret seg mye. Dette henger nok mest sammen med at når husmoren har arbeide ute, synes mannen det er rimelig og nødvendig at han hjelper til hjemme. Men det er vel tendenser til at enhver lever sitt liv som før, selv om andre er i en annen situasjon.

Det har skjedd en endring i holdning til utdannelse for jenter og gutter. Mot år 2000 ble det vanlig at jenter fikk velge fritt, og valgte nye yrker. Det var ikke vanlig før 1950, og skyldes andre forhold i økonomien. Det er nok mye menn/kvinner ikke gjør. Og hvorfor er det slik? Det ser ut som dette henger sammen med sosiale forhold. Mannen taper prestisje ved å vaske gulv eller tømme do. Og kvinnene vil ikke bli tatt for "vaskekoner" som hennes mor eller bestemor. Det tjener ikke til ære for oss å ha rengjøringshjelp eller jordbærplukkere fra Polen. Men for mye penger mellom hendene ødelegger moral og kultur.

Ja, ja, dette var noen tanker. Nå går jeg ut for å handle (for husmoren)!

Mann, f. 1956:

Barndom

Far arbeidet i industrien, mor i bank, to brødre. Vokste opp i et industristed på Vestlandet. Ny enebolig 1955. I min barndom var nærmest alt husarbeid overlatt til kvinnene. Slik var det også i andre familier. Å stelle småbarn, trille barnevogn, og henge opp klesvask var uhørt for en mann. Av husarbeid var min fars oppgaver: tømning av søppel, tømning av aske, arbeid med ved og ovner, legging av barn, turer med barna, oppdragelse og refs, engasjere seg i hobbyer, foreldremøter.

Vi gutta fikk tidlig plikter hjemme: oppvask, sette over middagen, vekke søsken, få alle på skole eller barnehage og hjem igjen, handle mat, gulvvask og henge ut og ta inn klesvask.

Voksent liv, eget hjem

Vi har ingen barn. Vi deler omtrent likt på husarbeid. I en enebolig blir det nok å gjøre. Jeg heller i retning klesvask, oppvask og matlagning. Jeg kan gjøre alt om nødvendig.

Mannens oppgaver har endret seg dramatisk, selv om det i enkelte forhold er nøyaktig som før. Jeg tror menn er flinkere til å systematisere og rasjonalisere husarbeidet, så det ikke skal ta for lang tid. En mann setter av så og så avmålt tid til husarbeidet, og da er man ferdig med det. En kvinne tar litt dann og vann og blir aldri ferdig med husarbeidet.

Min mormor syntest det var hårreisende og fornedrende for en mann å skifte bleier, og syntest barnemoren var utidig som krevde dette. I dag er dette akseptert. Men fortsatt skuler mange på en mann som er hjemmeværende med barn, og lurer på om det er noe galt med ham. Ofte blir mannen mer imøtekommende og hjelpsom i helger, høytider og ferier, men det er i hverdagen man trenger lik fordeling av arbeidet.

Den oppvoksende slekt

Jeg synes det er en fin utvikling vi ser i mange unge familier, men jeg tror det vil ta enda en generasjon før det blir gjennomført over hele linja. En ting er å hjelpe til dann og vann, en annen ting er å ta ansvar for at ting blir gjennomført uten diskusjon og forhandlinger.

Mann, f. 1956:

Barnestellet vårt har trolig vært etter tradisjonell mal. Hun har hatt hovedansvaret for spedbarnsperioden med amming, bleieskift etc. Så snart barna ble litt mer selvhjulpne fulgte jeg opp tettere. Dette hadde blant annet sammenheng med at hun tok seg fri fra arbeid, mens jeg har vært i studier/arbeid hele tiden, selv etter at det ble mulig for fedrene å ta fødselspermisjoner. Da vår eldste datter var liten, kom jeg tidlig inn i det totale stellet, for da var jeg hjemmeværende student. Kona begynte å jobbe så snart hun var avvent – noe som skjedde tidlig, på grunn av melkemangel. Og jeg tok meg av mating med flaske og renhold i mellom soveøktene hennes. Dette har jeg nokså grundig dokumentert, for jeg skrev nøyaktig dagbok fra denne perioden, der jeg tok for meg de små framskrittene som hun presterte hver dag.

Det er ellers jeg som har hatt ansvaret for legging i alle år. Jeg har vært interessert i litteratur – langt mer enn kona – og jeg har opplevd det som viktig at barna helt fra starten av har fått tent interessen for å høre gode historier og lære nye ting. Derfor har jeg hver kveld lest litt for alle barna. Tradisjonen med kveldsbønn og sang har jeg imidlertid stått over, selv om barna har etterlyst det av og til, særlig etter at de har overnattet hos farmor og farfar og fått del i de samme leggerutinene som jeg fikk oppleve. Skal innrømme at det gav en god ro å legge

seg til slike faste rutiner, men greier ikke å lulle barna mine i søvn med forsikringer om at det er en god og allmektig gud som passer på dem.

Når det gjelder innkjøp av mat og klær har kona full kontroll. Det fører også til at det er hun som har langt den beste oversikten over familieøkonomien, selv om det er jeg som bringer flest penger inn. For meg passer dette godt, har ingen brennende interesse verken for mat, klær eller økonomi. Bare jeg – og barna – får det sports- og friluftsutstyret vi trenger...! Jeg har mang en gang beundret min kone for den strukturen hun oppviser når det gjelder klesstellet. Allerede før barna skal på skolen, og hun selv skal på jobb, er klærne lagt fram, ferdig strøkne – også mine. Matpakkene er på plass i kjøleskapet. (Jeg smør matpakka mi sjø!)

Jeg er den drivende kraften når det gjelder forslag om turer og fritidsaktiviteter. Jeg har gjerne tatt med barna på fotturer og sykkelturet. Jeg foreslår mål for ferieturer, som rett nok ofte blir nedstemt av kona på grunn av økonomiske forhold.

I oppdragelsen av barna opplever jeg at vi er likestilte. Hun har kanskje slakke- re tøyler når det gjelder barna sine returtider. Jeg var i oppveksten vant til stram regi, hun fikk mer gjøre som hun ville, og mener at barn og unge må få prøve og feile uten for sterk innblanding av foreldrene. Jeg synes det av og til grenser mot likegyldighet, men har nok oftest gitt etter, også fordi barna/de unge har sagt at alle andre får lov å være ute så lenge – og ligge over hos kamerater etc. Refs er det nok sjelden vi gir barna våre. Vi er kanskje særlig lempelige mot veslejenta. Skjemmer henne bort. Særlig er det jeg som blir møtt med slike beskyldninger. Og jeg må kanskje innrømme at det knapt nok er noe jeg liker bedre enn å skjemme bort egne barn. Tror ikke de har vondt av å møte aksept og varme. Tror heller dette gir dem større trygghet og styrke når de skal ut i den brutale virkelighet – men de må selvfølgelig lære å ta tilbørlig hensyn til andre. Det ser ut til å fungere bra.

Matfronten er som sagt konas domene. Noen avansert kokk er hun imidlertid ikke. Lørdagskveldene går det som regel på kjøpepizza og taco. Variasjonen i de daglige middagsretter er heller ikke all verden. Hun gir inntrykk av at hun ikke er så interessert i matlagning, eller husarbeid generelt. Det hun gjør, gjør hun fordi ingen andre gjør det... Det er nok et stykke igjen til likestilling i heimen, men en viss arbeidsdeling er det likevel – og også far har nok å gjøre, som for eksempel å skrive livsminner til NEG. Slikt skjønner ikke kona vitsen med...

Mann, f. 1957:

Det jeg husker fra jeg var liten var at pappa lå mye borte, og han gjorde alt arbeid ute, og noe ovnfeining, maling og grøvre arbeider inne. Ikke husarbeid, barn eller matlaging.

Jeg selv hadde å rydde rommet mitt, men ikke noe med støv, golv eller vinduspuss. Oppvasken hendte det jeg gjorde, noe som også gjelder i dag. Støvtørking, bad og dovask gjør kona. Puss av messing og kobber kan jeg være med på, men sølvpuss er bortkasta arbeid. (Kona gjør det.) Klesvask gjør hun for jeg sorterer ikke klærne godt nok. Stryking og pressing like ens.

I av 10 ganger tok jeg meg av bleieskift, bading, legging, mating. Aldri valg av klær eller påkledning. Kjøper sjelden eller aldri klær. Lite lek, men turer og mest henting står jeg for.

Hverdagsmaten, sammen med festmaten gjør jeg. Baking og matpakker står mamma for. Det vanlige var kvinner inne og menn ute, og det samme gjelder for meg, med unntak av 99% av alle årets middager som jeg står for, om det er jul, nyttår, eller fest, så gjør jeg maten. Vår sønn er med og gjør alt.

Jeg vasker ikke doen, da jeg uhjelpelig har "vømmelmaga", det samme gjaldt bleieskift, jeg braut meg så tårene trillet i alle år, og kona holdt igjen og kom ikke heller, for hun hadde latterkrampe, så jeg klarte det tross alt, men det hendte jeg måtte melde pass, ved spray-avføring og barne- og hundeoppkast.

Jeg har vel inntrykk av at arbeidsfordelingen er blitt mer lik, men jeg tror ikke jeg får kona til å klippe plen. Kona har administrasjon og det økonomiske ansvaret.

Det som jeg ser ved de "ny-voksne" er at de har ikke den respekten hverken for eiendom, klokkeslett, eller eget ansvar. De oppvoksende unge må lære mer respekt for historien, livserfaring som eldre sier fra om, for det forstår de ikke. De har ikke ansvar!!

Kvinne, f. 1923:

Min far deltok ikke i noen form for husarbeid. Det falt ham overhode ikke inn. Han var da også fullstendig hjelpeløs, slik at han en dag han var alene og det gikk en sikring, ringte etter en elektriker! Behovet var heller ikke til stede. Vi hadde barnepike og hushjelp. Jeg tror ikke andre fedre i samme situasjon var

noe mer huslige. At mor utførte all maling, snekring og lignende var kanskje spesielt for vår familie.

Voksent liv

Bortsett fra to år bosatt i utlandet har jeg hele tiden vært i "utenomhuslig" arbeid, men inntil yngstemann var 4 år, hadde vi hushjelp. Vi har tre døtre. Noen radikal forandring fra min fars manglende deltagelse i huslige sysler har det ikke vært. Riktignok hendte det at min mann skiftet bleie, badet og ga flaske til babyene våre, og helt fra de var små var han ivrig til å ta dem med på turer. Han har også vært flink til å kjøre ungene til og fra deres forskjellige aktiviteter. Men mat- og husstell har han aldri drevet med. Det var også først etter over 20 års ekteskap at han begynte (etter sin kones lengre sykehusopphold) å smøre sine matpakker selv. Rydding og handling har heller ikke vært noe "tema" for ham.

I barneoppdragelsen har han vært fraværende, skjønt han forsøkte seg da vår yngste datter hadde tatt hull i ørene. Han forlangte at hun skulle la hullene gro igjen, men tapte kampen mot kvinnelig overmakt. I rettferdighetens navn må det sies at med hans arbeidsmengde ville det vært vanskelig også å ta seg av husstell og oppdragelse.

Kvinne, f. 1926:

Jeg og mine to brødre var svært jevngamle. Når klokka var 7 om morgen ropte far at jeg måtte stå opp og hjelpe mor. Guttene skulle spares og fikk sove mye lenger.

Det var stor forskjell på oss barna. Jentene måtte tidlig i fullt arbeide, mens guttene gjorde det de hadde mest lyst til, og det var som oftest å fiske. Mannfolkene skulle aldri lære å melke. Det var kvinnfolkarbeide.

Det eneste var at de skaffet brensel og hugg all veden og fikk torven til gårds. Bæring av vann var kvinnfolkarbeide. Når far tok kvelden i 10 tia måtte vi barna være stille, for far var sliten. Kan ikke huske om noen spurte om mor var sliten. Allikevel var det far jeg var mest glad i. Han var usedvanlig snill.

Dette var gjengs overalt at arbeidsfordelingen var slik. Først etter siste verdenskrig begynte ting å forandres. Enkelte menn begynte å hjelpe til i fjøs og stall.

Jeg giftet meg i 1948. Vi fikk etter hvert 9 barn. 5 gutter og 4 jenter. 2 gutter døde som smågutter og en datter i voksen alder. Min mann drev på sjøen de første 10 år mens jeg hadde fjøsstellet. Fra 1963 ble det slutt med fiske og gården ble vår arbeidsplass. Sammen arbeidet vi i fjøs og på gården ellers. Etter som barna vokste opp, hjalp de til med alt forfallende arbeide. Her deltok begge kjønn. Av erfaring skulle det ikke være noen forskjell på dem, selv om ikke guttene likte dette. Min mann deltok sjelden i husarbeide, av gammel vane tok jeg dessverre etter min mor. Men guttene måtte læres opp også i husarbeidet.

Foreldremøter ble det jeg som deltok i. Min mann hadde aldri tid. Det samme var det med leksehjelp. Jeg måtte også ta meg av gårdsregnskapet. Men da barna reiste ut og jeg deltok mye i kommunale møter og i lagretten, da gjorde mannen min både hus- og matlaging. Når jeg kom hjem var huset blåst. Dette forundret meg, men han kunne når han bare ville. Det var bare det at denne hjelpa skulle jeg ha hatt mens barna var små.

Min mann tok seg alltid av vedfyringa og sørget for at vi hadde brensel nok. Vasking av heim og fjøs var tabu for ham. Da forsvant han. Dette var kvinnfolkarbeide.

Mannen var streng med de første barna og ville gjerne lære dem hva som var rett og galt. Da vi var i 40 årene og fikk 2 attpåklatter (gutter) ble det mindre med refsing. Og de slapp lettere fra arbeidet på gården. Men noe må de ha lært for de er dyktig mennesker og har hus, heim og familie. Det som er litt morsomt, er at alle 3 guttene som fikk leve opp har lært opp sine koner, både i matlaging og husstell. Å vaske opp var en lidelse for guttene, men her viste jeg ingen nåde, de måtte ta sine oppgaver, i likhet med søstrene, og det tror jeg var bra.

Når en mann som aldri har gjort husarbeidet og plutselig blir alene, ja da er det ikke så greit. Det husker jeg da min mor døde. Jeg måtte være heime sammen med far og mine 2 brødre som aldri hadde laget mat, eller vasket et plagg. Far bodde sammen med oss til han døde 80 år. Så maten fikk han servert resten av sine leveår.

Det er med glede jeg ser hvordan de unge menner (fedrer) tar seg av heim og barn. Det tåler ikke sammenligning med det vi opplevde.

I vår tid var det utenkelig å se en mann trille barnevogn, langt mindre skifte bleier på et barn.

Barna får en mye bedre kontakt med faren fra de er små. Mange barn ser ut til å være mer glad i far enn i mor. Det er med glede jeg ser våre sønner kose seg med barna, og tar dem med i arbeide og lek. Dette er svært viktig. Men, av og til synes jeg det er i meste laget. Vist en mor er heime med barnet, og far kommer trett heim fra arbeidet. Ja da synes jeg han burde spares litt.

Fint er det at i helgen når begge har fri, tar barna ut i det fri, og lærer dem gode vaner. Her holder det kanskje på å forandres, ikke til det bedre. Fredag kveld når fritiden startes skal foreldrene ut kanskje til langt på natt og en barnevakt passer barna. Lørdag er ingen opplagt til turer med barna. Her syndes det mye. Foreldrene vil være fri. Men så lenge du har ansvar for barn, er det din plikt å først og fremst ta deg av dem. Det gjelder for begge foreldrene.

Jeg har fremdeles kanskje for mange gammeldagse tanker. Men for meg (oss) har bana 1. prioritet så lenge de er avhengig av oss. Senere kan vi gjør hva vi vil.

De første 18-20 årene i vårt ekteskap var jeg nesten ikke utenom øya. Alle barna er født i heimen. Jeg brydde meg ikke om så mye fritid. Det har jeg tatt igjen i senere år. Jeg får si som en venninde sa til meg. ”Jeg har nå passet på barna så godt som jeg kunne, nå når de nå reiser ut fra heimen får Gud ta seg av dem.” Forandringen har vært stor i familiene i mine lange leveår. Det er å håpe at det er til det beste.

Kvinne, f. 1930:

Mitt hjem var en grå stue med torv på taket på et lite småbruk på Vestlandet.

...

Min far døde 56 år gammel, så da måtte mor og vi søsken holde hjemmet sammen.

Mine brødre deltok ikke i noen form for husstell. Det eneste kunne være arbeid med ved og ovn, soting og slikt.

Men mannfolkene handlet mat. Det var jo de som tjente penger. Mor og vi søstre laget mat, dekket bord, vasket opp, stelte dyrene, vasket klær, sydde og strikket og reparerte klær. Vi var også med i skogen og saget ved. Vi var med og klippet sauer og slaktet dyr. Og selvfølgelig allslags utearbeid med å slå og bære i hus høy som dyrene skulle leve av om vinteren.

Om sommeren hadde vi kuer i skogen. Og da gikk vi frem og tilbake til sætra hver dag. Vi melket kuene om kvelden og om morgenen og bar melken hjem. Det var en times gange til sætra. Vi overnattet på sætra og måtte stå opp i 5-6 tiden om morgenen. Når vi kom hjem ventet arbeidet ute på markene, med å slå og hesje. Det var et slit. Det var alltid jentene som gikk på sætra.

Angående mannfolk- og kvinnearbeid så var det slik at kvinner godt kunne gjøre allslags mannfolkarbeid. Men aldri motsatt, det var skam for en mann å gjøre kvinnearbeid. Jeg blir så opprørt når jeg tenker på det nå! Mine brødre måtte hvile og ha fred om kveldene, mens vi jentene laget mat og vasket opp og gikk i fjøsen for å stille dyrene.

Men mor presiserte alltid at mannfolkene måtte holde seg vekk fra fjøsen, for dyrene ble så urolige, de var ikke vant til de grove stemmene.

Ja slik var det den gang. Likestilling var et ukjent begrep. Godt at det ble en forandring på det området. Og ære være alle foregangskvinner, de har ikke hatt en lett oppgave!

Jeg har ikke familie, men jeg ser med glede at unge menn deltar i både barne- stell og annet husarbeid. Jeg tror at både kvinner og menn får et rikere liv ved at de deler på oppgavene i hjemmet. Og da blir de jo også gode forbilder for sine barn.

Vi "oldiser" har så lett for å mene at alt var så mye bedre "før i tida", men det stemmer ikke alltid!

Kvinne, f. 1930:

Vi var 9 jenter og tre gutter, og vokste opp i et fiskevær ved Nordkapp.

Voksne menn i min barndom gjorde ikke husarbeid, bortsett fra min eldste bror, der de har fortalt at han hjalp Mor med gulvvaske.

Guttene hentet vann, bar inn torv og hugde ved. De hadde ingen plikter i huset. Dessuten var vi mange jenter.

Det var helt vanlig at menn holdtes borte fra husarbeid. Det var flaut å la en mann gjøre noe i huset. De skulle oppvartes, – sette frem mat tel dem osv.

Mannfolk skulle ikke trille på barnevogn, da ville de blitt utledd. Personlig synes jeg enda at det er dumt å se menn med barnevogn.

De skulle aldeles ikke vaske babyer og skifte på dem. Egentlig synes jeg det er noe ekkelt med det. Menn tenker annerledes og mon tro om ikke mange pedofile har sett for mye nakne piker og stelt med dem – jeg tror det. Personlig liker jeg det ikke. Det er Mors arbeid å stelle barna, die dem osv.

Ble det vanlige mønsteret brutt? Ja det måtte være det eksempelet jeg har fra min eldste søster. Hennes mann var meget flink å hjelpe til med allslags husarbeide. Vasking, matlaging og det som var. Vi var vant til å se det, så vi reagerte ikke negativt, men å kjøre barnevogn, det gjorde han ikke!

Voksne menn i min familie både koker og gjør rent i dag. Alt har forandret seg. Om det er noe de ikke gjør – nei det vet jeg ikke. Men jeg har inntrykk av at fruene helst vil slippe å gjøre noe. Men det er nok mannen som tar hånd om økonomien. Når jeg ser på de fleste unge familiene i dag så er vel den største forandringen at de deler ansvaret.

Men min mening er at far ikke må bli overbelastet med arbeid når han kommer hjem. I noen tilfeller legger damene alt på mannen og selv fær de ut for å koble av. Det kan bli sjebnesvangert og han kan bli lei og gå fra alt – så det ender opp i skilsmisse.

Kvinne, f. 1937:

I min oppvekst var dei fleste menn fiskarar, og det var ikkje vanleg at dei tok del i husarbeidet. Mine foreldre var lærarar. Vi var 8 søsken, 3 søstre og 5 brødre. Barndommens leilighet låg i toppen på eit folkehøgskulebygg. Det var tungvint med tre lange trapper for å kome opp og ned. Vaskekjellar låg i kjellaren i motsett ende av huset. Min far hadde ein travel jobb, men var snar til å ta ei hand med når han kunne. I 1948 bygde vi eigen bustad. Far likte å lage middag, særleg etter at han kjøpte mixer. Han bytte aldri bleier før han blei bestefar. Men hans far var skreddermester, og eg hugser far sat ved symaskinen og falda divanteppe. Far handla inn alt til huset, var forut for si tid med å skaffe maskiner til lette for mor, vaskemaskin o.a. Far laga lister og hengde opp på kjøkkenet. Vi hadde alle våre faste dagar med oppvask, golvvask, handle matvarer, luke i hagen osv. Far hadde bygd eit lite hønsehus, og det var gutane som moka ut hønselorten, medan vi jentene hadde meir ansvar med å passe småsøken.

Eigen heim

Eg gifta meg til gard, var sjølv i arbeid som lærar. Forstod snart at garden kravde alt arbeid av mannen, så eg forventa ikkje at han hadde tid til husarbeid, så eg hadde vel minst dobbel jobb heile mitt vaksne liv. Vi fekk 4 born, 2 gutar og 2 jenter. Draumen var å kunne vere heime medan borna var små, så min mann sto på for å bygge opp garden slik at vi kunne leva av den, noko som var umogleg å greie. Han bygde om mjølkefjøsset med moderne rørmjølkanlegg og nye siloar, dyrka jord, og vart oppvarta heime etter gammaldags oppskrift. Svigermor var ikkje heilt fornøgd med at vi hadde middag først når eg kom frå skule, men det gjekk greitt. Det vanlege på garden var middag klokka 12. I tillegg til jobben på skule, husstell, barnstell, og alt som fylgde med, var eg med i arbeid på garden, hadde ansvar for hus, maling, vedlikehald, bilen og økonomien. Det hende at mannen min hjalp med oppvasken når han hadde anledning. Eg kan hugse at eg så naboen ute med barnevogn på søndag, eg hadde desperat ynskje om avlastning, så eg tenkte kor godt det ville vere å få kvile ei lita stund, men det var utenkeleg for min mann å trille barnevogn. Ungane våre deltok i arbeid på garden og hadde plikter heime. Einaste forskjell var at jentene vart jaga frå silolessing for det vart for mykje slåsting når dei var der, og det var for tungt arbeid så dei var lite effektive. Difor vaska dei meir golv enn gutane. På same tid som eg var kvinnesakskvinne på mange felt (var med i politikk osv.) var eg konservativ og likte å gå inn i rolla som gardskone.

Seinare jobba eg i folkehøgskulen, då vart det meir plikter på mannen heime. Eg hadde ofte døgnvakt, og då lærde han seg til å lage middag.

I dag er vi pensjonistar, og no gjer han ofte meir i huset enn meg. Han kokar, vaskar golv, vaskar opp gryter og slikt som ikkje går i maskinen. Men når vi er på hytta er han fri.

I dag

Våre born deler på alt husarbeid, dei er flinke med barnstell. Mens min mann aldri har skifta ei bleie, tar våre gutar del i bleieskift heilt frå ungene er nyfødde, det same gjeld svigersøner. Eg synes det er fint å oppleve det ansvar menn tek i dag. Men når kona er heimeverande er det ikkje rett at mannen skal gjere like mykje heime. Damene er ofte krevende og egoistiske i den nye generasjon. Det er lite av glede over å gjere noko for den andre part. Det saknar eg. Dei ”dullar” ikkje med mennene slik som vi gjorde i vår tid. Men kanskje har dei heller ikkje glede ved å gi, yte til fellesskapet. Det er ved å gi at ma får. I dag er unge damer mer opptekne av sine rettar enn av sine plikter. Kanskje er det grunn til oftare skilsmisse, dei er misfornøgte i staden for å tenkje: Kva kan eg gjere for at vi

kan få det bedre? Dette var litt filosofi frå ei gammal bondekone som er fornøgd med livet og har det strålende som pensjonist. Eg har aldri pressa mannen min til å gjere ting i huset, men i dag gjer han det av fri vilje, og då skryter eg av han, så får han lyst til å gjere det ein gong til. Litt friheit gjer godt.

Kvinne, f. 1940:

Jeg husker ingen steder der mannen var aktiv i husarbeidet. Det vanlige var jo at far jobbet ute, og mor var hjemmearbeidende. Og det var full jobb i tiden før vaskemaskiner, ferdigmat og fryser. Klær ble sydd og strikket av de fleste mødre på mitt hjemsted da jeg var barn. Så arbeidsfordelingen i hjemmene var nok så klar. Og min far gjorde ingen ting av husarbeid, men det var jo en litt ekstra situasjon i og med hans dårlige helse, så hvordan det hadde vært om han var frisk, er vanskelig å si. Det var stor ulikhet på arbeidsoppgavene for meg og min bror, synes jeg å huske. Han ville bare ikke nedlate seg til ”kvinnsarbeid” da han var hjemme, han skulle lese og være ute med fotball, men det var selvfølgelig at jeg måtte hjelpe til. Min mor var så dyktig med matlaging og syntes bare at jeg rotet, så det gikk mye fortere for henne å gjøre tingene selv, men det kjedelige – oppvask f. eks. – skulle jeg gjøre.

Men svigerfar (1907-1995) gjorde aldri en ting som lignet på husarbeid, sier min mann med tanke på sin barndom. Faren hentet vel ved da barna var for små til det, men det var ungene som jobbet og hjalp moren. Fordi hun hadde fått en del skader etter harde fødsler, så spanderte han hushjelp i flere år. Far var bare den som utførte avstraffelser og som ble truet med hvis de ikke var snille. Men selv om far var svært opptatt med sitt og nesten aldri deltok i noe av det barna var med på, så hadde de stor respekt og så veldig opp til ham. Faren tok aldri del i barnestell, matstell eller noen form for husarbeid. Det var utelukkende mor som stilte opp på arrangementer eller ting der barna deltok. Det var hun som hjalp med lekser. Det var bare mor som deltok i barnas liv, etter som min mann forteller. Det var ikke naturlig å ty til hans fang om noe var galt, han var der lik som bare i periferien, og respekten var stor.

Først som pensjonist og med kona på sykehus en tid, lærte han å koke poteter, og da hjalp han til med hagen og ordnet med vedfyring, og han hadde bil så etterhvert som hun ble mer skrøpelig, ble det naturlig at han handlet. Men det satt langt inne før det var ok, hadde vi inntrykk av. Han pusset de store vinduene også, men det var først i pensjonsalderen og da svigermor var litt mindre sterk at han begynte og delta litt i husarbeidet.

Husarbeid

Det var alt overveiende mitt ansvar med husarbeidet da barna bodde hjemme. Min mann var flink og villig til å hjelpe, men jobben krevde for mye. Det min mann etter hvert gjorde, var støvsuging, fordi det var tungt for mine armer. Til høytidene var han med så mye han kunne rekke. Hele familien var samlet for pushing av sølv og kobber, det ble hyggestund rundt det store bordet med små og store helpere, og alle gledet seg over hvor blankt og fint det ble med litt innsats. Pushing hadde min mann hovedansvar for, og det var trivelig førjulsjobb. Det luktet også som regel noe godt fra stekeovnen som vi skulle hygge oss med etterpå. Det var oftest min mann som tok seg av arbeid med vedbæring og fyring om morgenen, men det var jo min jobb resten av dagen. Han kunne sette på vaskemaskinen og legge sammen tøy, men det var alltid slik at jeg måtte peke på behovet for hjelp. Ellers hjalp han til med å sette inn i oppvaskmaskinen når vi hadde gjester eller masse ekstra overnattingsgjester, så han har vært flink til å dele på arbeidet slik når det er noe ekstra.

Etter hvert ble hans arbeid mindre krevende og nå har han avsluttet sin yrkesaktive karriere. Han er veldig flink å hjelpe til nå. Vi deler mye. Han tar gjerne i med hva som helst av husarbeid, men det er oftest på hint fra meg om hva som bør gjøres. Støvtørking vil han ikke ta. Sjelden vasking av bad og do. Men ellers kan han det meste, han stryker, legger sammen tøy, ordner med ved, søppel, tømmer aske og ordner med oppvask. Vi bytter på sengene sammen, han reier gjerne opp når gistesenger skal ordnes. Og han hjelper til med vindusvask av og til. Vi prøver å dele, og jeg er mer og mer bevisst på at han må trene seg opp i tilfelle jeg blir borte først. Ikke det at jeg maser, men jeg er bare litt mindre rask til å gjøre tingene selv!

Barnestell

Han var veldig flink med ungene. Ingen problemer med bleieskift og barnestell. Han hadde aldri noe med å handle klær til ungene, men mating og legging var helt greit når han var hjemme. I feriene var han veldig engasjert i lek og turer.

Det var bare han som hadde sertifikat, så det ble en del kjøring, men det var ikke ofte vi hentet og kjørte barna til noe. Vi bor så sentralt, dessuten var det ikke vanlig med kjøring av unger da, de tok seg fram på sykkel eller til beins. Men det var min mann som var med på turer med barnas kor eller korpsturer, han var aktiv i drift av orkester og kor der barna var med. (Jeg hadde for lite krefter til sånt.) Det var viktig at vi begge var på foreldremøter, syntes vi, så han var med så sant han fikk det til. Så var jeg hjemme med de andre ungene og alt husarbeidet når det var turer.

Matstell

Det er ikke noe min mann gjør gjerne. Han kan steke koteletter en søndag hvis jeg er opptatt med noe. Han er ikke typen som sulter i hjel foran brødboksen, men det blir helst min jobb med mat. Han lager gjerne enkel middag hvis jeg ikke er hjemme og har det ferdig, så han kan hvis han prøver. Baking har han aldri gjort uten om å lage vafler, men han steker gjerne krumkaker og er med i julebaksten hvis han blir satt til det. Men initiativet er sjelden hans.

Handling av matvarer er hans jobb, og har vært det i mange år. Han hadde bilen, og jeg hadde lite krefter til å bære hjem matvarer til en familie på seks. Selvfølgelig handler jeg også det jeg kan få på sykkelen, men det er hovedsakelig hans oppgave. Smøre matpakke var alltid en selvfølge at mann og barn gjorde selv. Festmat er ikke hans greie, men enkel hverdagsmat er greit. Han synes det er kjekt å være med å servere når vi har gjester, og han tar oppvasken ofte da. Og naturligvis setter han på kaffen og tar frokosten ut av kjøleskapet hvis han er først oppe.

I et par perioden hadde jeg lange sykehusopphold. Litt husmorvikarhjelp enkelte dager hadde han da, men ellers så gikk det veldig greit selv med fire barn. Da var det morsomt å se at venner da bad han og barna til middag et par ganger, for stakkars mann! Det har jeg aldri opplevd når han har vært borte på kurs og konferanser og jeg så vidt har kunnet slepe meg rundt på grunn av leddproblemer. Men det forteller jo mye om den – fremdeles? – vanlige kjønnsrolleknningen.

Synet på menn og husarbeid? Har det endret seg? Ja! Masse! Nå er det selvfølgelig at menn hjelper til, slik er det i vår omgangskrets i alle fall. Hva de gjør er litt forskjellig, det er vel helst med praktiske forbedringer og snekring og sånt, men hos våre venner er det naturlig at også mennene hjelper til, og noen er imponerende flinke og baker brød og lager mat. Særlig der konen ennå jobber, og mannen er ufør eller pensjonist. Men jeg kjenner ingen der mannen er hovedansvarlig for hjemmearbeidet.

Den oppvoksende slekt

Tre av våre barn har ektefelle/samboer. To hjem er der barn også. En av sønnene har samboer uten barn, og der er det han som gjør husarbeid, stort sett. Han er flik med planter, han er flink på kjøkkenet, men det er nokså ulikt slik vi hadde det før med hensyn til matlaging m.m. Men han er den som gjør det absolutt meste der av rengjøring og alt annet.

En av jentene våre er gift med en bonde, melkeprodusent. To barn. Hun i halv jobb utenom. Der er han veldig flink på kjøkkenet, men arbeidet hans krever mye tid. De deler en del av husarbeidet, men det er nok hun som har mest daglig ansvar både for barn og hus, for kjøring og handling og det meste. Men han er utrolig flink til å følge opp barna og ta de med på ting. Og barnestell har de delt på hele tiden. Jeg tror ikke det er noe han ikke vil gjøre. Har de fått mye fisk, så er det han som rensker og får den i frysen, han lager spekemat og han stiller kjøttet fra hjortejakta.

Vår yngste datter har baby, og hennes mann er gjerne på kjøkkenet og disker opp med muffins, men det er nok i all hovedsak mye av arbeidet som faller på henne. Hun er jo hjemme nå, men det er full arbeidsfordeling som er tonen der. Hun er flink med hammer og skrujern, og da tar han kjøkkenarbeidet. Så har vi en sønn som er ungar med eget rekkehus og krevende jobb. Hjemmet hans er ikke helt fri for hybelkaniner alltid, men han har det så trivelig og ber venner og har sans for å skape det hjemlig og koselig hos seg.

Jeg synes de unge barnefedrene ellers i familien også er utrolig flinke til å dele på det meste med barnestell, matstell og husarbeid. En nevø vi har, er i deltidsstilling mens hans kone er i full jobb fordi hennes sivilingeniørstilling er mye bedre lønnet enn hans. Så han er stort sett hjemmевærende og de tre barna er ikke i barnehage fast. Slik har de valgt, og det er imponerende hvor flinke disse unge mennene er. Vi kjenner flere i vår store familiesammenheng som er slik innstilt.

I det hele tatt er det en utrolig stor endring i holdningene som har foregått i de 50-60 år som jeg kan huske. På gårdene var det utenkelig for en mann å melke kyrne selv om kona gikk barntung og arbeidsoppgavene var enorme for henne, slik jeg vet det var på landet der vi bodde i 1946-48. Men så kom heldigvis melkmaskinen, og da var det mannen som overtok. Slik er det litt typisk.

Det jeg bekymrer meg litt for, er manglende bevissthet av riktig kosthold i hverdagens, men så imponerer de unge meg med den sans de har for sikring av barna, og den tid de legger i å være sammen med barna sine. Og så ser en dessverre noe som er litt trist, at enkelte mødre skjærer ut i samme spor som mennene gikk før, at de overlater alt husarbeid til den andre. Slik "fra grøft til grøft-kjøring" synes jeg å se tendenser til. At ingen tar det egentlige ansvar, og at unge mødre skal realisere seg selv til de grader at de glemmer hvor fort tiden går da de får påvirke og kan være nær barna sine og gi dem livskvalitet slik bare barn og foreldre sammen kan gjøre.

Men noen gode råd er ikke lett å gi. Først som godt voksen ser en hvor ofte en selv feilet eller brukte tid på mindre viktige ting enn samvær med barna, men det er merkelig at nå når en har fått så mye livsvisdom, så skal vi ikke oppdra noen mer. Nå sitter vi med erfaring, men ingen er interessert i det! Livet er merkelig slik. Men det er nå sånn det er innrettet.

Kvinne, f. 1947

Endelig, etter en lang og nydelig sommer, tar jeg pennen fatt.

Da jeg fikk dette brevet, sa jeg spøkefullt til min mann at nå ble det fort gjort å svare. Hva er temaet nå, lurte han på. Jo, det var om menns husarbeide, svarte jeg. Han kastet et sint blikk på meg, fnyste og gikk! Men jeg går i gang for det dreide seg om mer enn bare han og hans innsats i vårt hjem.

Barndom – husstell

(Pappa var gårdsarbeider og siden fabrikkarbeider og snekker.) Det var nok mamma som stod for det meste husstellet da jeg var lita. De første årene var hun hjemmевærende og da ble husarbeidet hennes ”jobb”. Jeg kan huske at pappa hjalp til med oppvasken, men det var nok etter mamma begynte å jobbe utenfor hjemmet. Jeg kan aldri huske at pappa verken pusset vinduer, vaska gulv, bad eller do, tørka støv, tok ei klesvask, hang opp eller tok inn klær fra snora, strøyk tøy eller lignende.

Jeg er jo så gammel at mamma vasket tøy i brygge(r)panne. Antagelig ordnet pappa med veden til fyring så vannet ble varmt. Etter hvert fikk vi en vaskemaskin, men vi hadde ikke innlagt vann. Pappa hjalp til med å bære vann til maskinen og han hjalp til med å bære vannet ut igjen. Han kunne også dra vrimaskinen som var montert på vaskemaskinen.

Å skaffe ved til vinterbruk (til oppvarming) var pappas jobb. Tømme aske gjorde de vel på omgang, etter som det passet. Å rense parafinovnen var også en jobb pappa gjorde.

Barnestell

Var det vanlig at fedrene deltok i slike ting da? Kanskje litt med legging og kanskje litt med mating da vi ungene ble noe eldre. Bleieskift? Nepp. Bading og vasking? Nei. Valg av klær og påkledning? Mammass jobb!! Skaffe og kjøpe klær? Kanskje. Sånn rett etter krigen måtte man handle på merker, butikkene

bugnet ikke av klær og utstyr som nå, økonomien var heller dårlig... så de få bagene vi fikk noe nytt, hendte det at pappa var med.

Lek/turer

Så mye lek kan jeg ikke huske, men turer er det mange av. Både med mamma og pappa, eller en av dem alene med oss ungene (vi var bare to). Pappa kunne ta oss med på badetur, på skautur, bærtur eller rett og slett en liten rusletur der vi plukket blomster eller kikket på naturens små og store undere. Det var nok helst pappa og jeg som tok disse rusleturene. Broren min var ikke så veldig interessert.

Matstell

Handle mat, tja... i alle fall da vi ungene ble litt eldre. Forresten kan jeg godt tenke meg at han handla da vi var små også. Vi bodde langt fra butikken. Pappa hadde noen ganger oppdrag inn til byen med en lastebil og da er jeg sikker på at han handla med seg matvarer hjem. Lage mat var mammas jobb. Baking likeså. Smøre matpakker? Mamma. Man jeg får skynde meg å fortelle at pappa kunne være riktig så flink også. Da mamma gikk ut i arbeidslivet, hendte det at hun fikk engasjementer ved søsterbedrifter andre steder i landet. Da var hun borte et par uker i slengen. Pappa lagde mat, vaska klær, vaska, støvsugde og bakte kaker... og var en riktig så flink "husmor". Men han gikk ikke på snora og han pussa ikke vinduer.

Sånn som dette var det i alle de hjemmene jeg vanket. Hos besteforeldrene mine vet jeg at hver søndag kl. 12 begynte bestefar å skrelle poteter. Det var hans jobb (selvvalgt) og han var meget punktlig. Resten av matlagingen, ryddingen og oppvasken var bestemors jobb.

Voksent liv, eget hjem

Vi giftet oss unge, bare 20 år gamle. Etter hvert fikk vi en sønn, født 1968, og en datter, født 1973. Vi leide leilighet i privathus og hadde tilgang til hagen så mye vi ville. De første 10 årene var jeg gjemneværende husmor med små ferievikariater. Var også dagmamma et par år.

Så var det min manns oppgaver/gjøremål i hjemmet. Det var her jeg mente det var fort gjort å svare. Som gjemneværende gjorde jeg det som skulle gjøres i et hjem. Det var en selvfølge og jeg tenkte ikke engang på at det skulle være annerledes.

Men jeg kan jo nevne en gang jeg var på lørdagsjobb. Sønnen vår var fortsatt liten bleieunge og jeg kokte bleier og brillebukser/trøyer i en stor, grønn kjele med hvite prikker på den store plata på komfyren. Jeg hadde ordnet alt dette før jeg gikk på jobb, bleiekjelen var i kok og mannen min fikk beskjed om å røre og stampe litt i kjelen. Utpå dagen kom moren min innom jobben og skrøt høylytt av en flink svigersønn. Hun hadde vært innom og tenk!!! der drev han og kokte bleier! Hun trodde han hadde ordnet alt fra starten av. Da jeg kom hjem, måtte jeg skylle og henge opp klesvaska. Vi har ledd mye av dette opp gjennom årene.

Etter hvert fikk vi kjøpt oss vaskemaskin og mannen min har alltid hatt som prinsipp å ikke lære seg hvordan man setter i gang en maskin. Til dags dato er han ikke i stand til å ordne ei klesvask, men han tar inn fra snora hvis han blir spurt om det.

Jeg må fortelle en liten snutt fra en gang han fikk i oppdrag å slå av vaskemaskinen når den var ferdig. Jeg hadde satt på maskinen før jeg dro på jobb. Utpå formiddagen var jeg travelt opptatt på sløyden med en klasse da en lærer kom og sa at mannen var i telefonen. Ja ha, hva er det nå? Jo, min kjære skulle slå av maskinen og hadde trykket på diverse knapper... og nå var maskinen i gang med en ny runde. Hva skal jeg gjøre? sier han, ganske så hjelpeløst. Du får dra ut kontakta, sier jeg, så skal jeg ordne resten når jeg kommer hjem. Han er en smule upraktisk også, min kjære mann.

Barnestell

Det var mammas (altså min) jobb da vi hadde småbarn i huset. Sånn var det bare, og aldri så jeg noe annet blant vår venner.

Litt tid til leking ble det da jeg tok middagsoppvaska. Av og til tok han en trilletur hvis jeg skulle gjøre noe annet. Bleieskift: Ikke pappa. Bare hvis jeg var på smøte, men det begynte som oftest etter leggetid.

Matstell

Før: Alt falt på meg. Handling, lage mat både til hverdag og fest, baking, matpakker osv.

Nå: Han har blitt veldig flink til å handle, rydde og vaske opp, smøre matpakke... men ikke lage mat eller bake.

En gang da jeg var på speidertur, skulle papsen prøve seg på kjøkkenet. Han skulle steike seg et par egg. Plata varm, panna likeså og smøret bruset. Alt klart, men hva klarer han som skulle stelle heime? Jo, han knekker egget og alt forsvinner ned mellom benken og komfyren!! Da skrudde han av hele greia og tok seg ei brøds_kive med geitost! Han hadde vært flink og vaska etter seg. Men, han er god på brøds_kiver!!

Jeg må jo også legge til at han har blitt mye bedre til det meste som bestefar. Han passer barnebarn, bytter bleier, varmer mat, lager grøt, mater, tar kveldsstell og legging med lesestund. Kort sagt, han stiller opp på det meste.

Men oppvaskmaskin, vaskemaskin og gryter, kjeler og panner ligger han langt unna.

Til slutt får jeg ta litt om den oppvoksende slekt. Som sagt har vi en sønn og jeg tar av meg hatten for den gutten som selv har blitt pappa til to gutter. I oppveksten hadde han ansvaret for rommet sitt og det så oftest ut som et krigsområde, men det brydde jeg meg ikke noe om. Han tok et skippetak en gang i blant.

Han og kameraten i nabohuset synes det var moro å lage litt mat eller bake litt. Da fikk de lov å svinge seg på kjøkkenet bare de rydda sånn tålelig etter seg. Kameraten har blitt en flink kokk og jobber i Oslos beste restaurantmiljø. Sønnen vår måtte også tidlig ordne sin egen klesvask. Jeg nektet å rote i hans klær for å finne ut hva som skulle vaskes. Han lærte seg fort å legge skittentøyet rett i kurven og han satte ofte på en maskinvask, men mamma måtte som oftest henge det opp. (I hvert fall hvis det skulle ut på snora.)

Nå er han en praktfull ektemann som deler alle huslige sysler med sin kone som også jobber. Er det ikke flott hvordan unge menn er i dag? Alle unge menn jeg kjenner er akkurat like flinke som min sønn. Jeg er imponert! De har i alle fall ikke gått i sine fedres fotspor. Antagelig er det tiden som har forandret seg... og tenk, jeg synes det er godt å se.

Kvinne, f. 1957:

Far var 47 år da jeg ble født. Jeg husker ham bare som en eldre mann Han døde da jeg var 16. Han gjorde ingenting i huset! Det er mulig jeg har fått ei skjev framstilling av ekteskapet, men jeg tror faktisk det var sånn at mor hadde unger, hus og fjøs, og far hadde far. For eksempel 17. mai: Klærne våre lå ferdige på storstua, mor var i fjøset før hun bar kaffe på senga til far, kledde oss ungene og

seg sjøl og var klar til å entre folkevogna når far hadde fått på seg slipset. Han gjorde det sjøl! Mor har sagt at hadde hun visst det hun brakte i erfaring senere, skulle det ha blitt forandringer i parforholdet. Når hun som aldrende bestemor besøkte en av oss nyetablerte døtrene, formante hun oss hele tida at vi måtte få ungene til å være stille så "mannen i huset" fikk kvile middag. At jeg på samme tid var lærer i full jobb hadde ingen innvirkning på dette. Vi to yngste søstre fikk ektemenn som har kjøkkenet som hjemmebane, og det tok tid å venne seg til for både mor og de eldste søskena.

Fortellingen om eget voksenaliv

Mannen min hadde nettopp blitt feira som peppersvenn da jeg plukka'n opp. Slike karer er ikke alltid de mest luggume å bli samboer med, men han var svært motivert for familieliv og vi hadde aldri problemer med å venne oss til hverandre. Hans far har trolig spilt en viktig rolle her, han var av de svært få menn i sin generasjon som bada, stelte, mata og lekte med sine unger. I tillegg var både svigerfar og svigermor fremragende matlagere, så han var oppvokst med mat som hobby. Det eneste jeg kan huske at vi bevisst har tatt stilling til, er at han har ansvar for all middagslaging og jeg for all klesvask. Etter hvert har dette skidd litt ut, med detaljerte oppskrifter kan jeg lage mat, og han har ingen problemer med vaskemaskina. Han handler inn og lager mat hver dag. Deilig mat. Spennende ting som aldri kan gjentas. Han virkelig kan mat. Det han kan få ut av et tilsynelatende tomt kjøleskap, stiller Jesus med sine fisk og brød helt i skyggen. Bare et eksempel: i dag, en onsdag midt i ferien på hytta: lekker oppdekning i solveggen. Marinerte steinbitfileter (sjølfiska) til loff med kvitløk-smør + grava ørret (sjølfiska) på salte kjeks med godt avkjølt hvitvin. Ei sjølskutt røy ligger i fryseren – den skal sikkert tilberedes i løpet av siste ferieuke. Kom vel litt ut på sida no...

Dessverre tror jeg tradisjonelt mønster sliter ut kvinner og parforhold i stor grad ennå. Matlaging er en stor del av husarbeid. Spesielt da ungene var små, i barnehagen, var det deilig å komme hjem og bare vente på at far kom og laga oss mat.

Jeg synes jeg er heldig!

God julehelg - godt nytt år

Greve Høestue

AnnHelene Bolstad Sjøelbred

Eli Irene J. Chang

Norsk etnologisk gransking
Oslo 2003

ISBN 82-91161-29-1